

عسر و حرج و راه های اثبات آن توسط زوج

مطمئناً در دنیای پرتلاطم امروزی، یکی از موضوعاتی که می تواند جوامع بشری را از اختلافات شخصی و جمعی در امان بدارد، «آشنایی با حقوق متقابل افراد با یکدیگر و قانون» است که مهمترین اثر این آشنایی و آگاهی را می توان در پیشگیری از وقوع بسیاری از مشکلات حقوقی دانست؛ بنابراین، امروز تلاش داریم تا موضوع «عسر و حرج» را بررسی کنیم.

مطمئناً در دنیای پرتلاطم امروزی، یکی از موضوعاتی که می تواند جوامع بشری را از اختلافات شخصی و جمعی در امان بدارد، «آشنایی با حقوق متقابل افراد با یکدیگر و قانون» است که مهمترین اثر این آشنایی و آگاهی را می توان در پیشگیری از وقوع بسیاری از مشکلات حقوقی دانست؛ بنابراین، امروز تلاش داریم تا موضوع «عسر و حرج» را بررسی کنیم.

بیشتر ما عبارت طلاق به واسطه عسر و حرج را زمانی که از انواع طلاق صحبت می شود، شنیده ایم و ممکن است این سؤال در ذهن ما ایجاد شود که عسر و حرج تحت چه شرایطی منجر به وقوع طلاق خواهد شد؟ اینکه قانونگذار به زوج حق داده است در صورت حدوث عسر و حرج برای طلاق اقدام کند به چه معناست؟ به چه شرایطی عسر و حرج اطلاق می شود؟ چرا قانونگذار به واسطه عسر و حرج اجازه می دهد طلاق داده است؟ و از همه مهم تر آیا عسر و حرج فقط در خصوص طلاق کاربرد دارد؟

دو واژه عسر و حرج به گونه ای مترادف هم می آید؛ و به معنای سختی و مشقت در زندگی هستند. هر دو واژه در قرآن کریم به معنای سختی و مضیقۀ آمده است. در قرآن کریم می خوانیم: **قَانَ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا**؛ یا **سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا**؛ بدین ترتیب، معنای عسر عبارت از صعوبت، مشقت و شدت است که در فارسی از آن به دشواری و سختی تعبیر می شود. واژه حرج نیز به معنای ضیق، تنگی، و سختی به کار رفته است، **ما جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ**؛

بنابراین عسر و حرج به معنای سختی و مشقت است برای مثال روزه گرفتن بیمار موجب سختی و مشقت وی است در اینجا روزه گرفتن به واسطه عسر و حرج قاعده و فقهی **عسر و حرج**؛ از دوش فرد بیمار برداشته می شود این مثال را مطرح کردیم که بگوییم عسر و حرج فقط در خصوص طلاق گرفتن مصداق ندارد و اینکه قانونگذار به واسطه عسر و حرج اجازه داده است که زوج به زندگی مشترک پایان دهد به خاطر همین قاعده و فقهی **عسر و حرج** است.

مطابق قوانین جاری امکان تقاضای طلاق توسط زوج، محدود به شرایط مقرر در قانون (مواد ۱۱۱۹ و ۱۱۲۹ و ۱۱۳۰ قانون مدنی) است. بحث عسر و حرج همان چیزی است که در ماده **عسر و حرج** ۱۱۳۰ به آن اشاره شده و احراز آن برعهده دادگاه است.

قانونگذار ما در تبصره **عسر و حرج** ماده **عسر و حرج** ۱۱۳۰ از قانون مزبور، عسر و حرج را اینگونه تعریف کرده است: **عسر و حرج**؛ وجود آمدن وضعیتی که ادامه **عسر و حرج** را برای زوج با مشقت همراه ساخته و تحمل آن مشکل باشد؛ در واقع عسر و حرج دارای مفهومی عرفی است و به همین دلیل قانونگذار به ذکر مصادیق تمثیلی آن پرداخته است، مانند سوء معاشرت شوهر که می تواند از مصادیق سوء رفتار وی تلقی شود. مواردی که در قانون به عنوان مصادیق تمثیلی از مفهوم عسر و حرج نام برده شده است، عبارتند از:

ترک زندگی خانواده توسط شوهر حداقل به مدت شش ماه متوالی یا ۹ ماه متناوب بدون عذر موجه؛

اعتیاد شوهر به مواد مخدر یا ابتلای او به مشروبات الکلی و امتناع زوج از ترک آنها یا عدم امکان الزام شوهر به ترک آن در مدتی که به تشخیص پزشک برای ترک اعتیاد لازم بوده است؛
محکومیت قطعی شوهر به حبس پنج سال یا بیشتر؛

ضرب و جرح یا فحاشی یا هرگونه سوء رفتار مستمر زوج که عرفاً با توجه به وضعیت زن قابل تحمل نباشد؛

ابتلای شوهر به بیماری های صعب العلاج روانی یا مسری یا هر عارضه صعب العلاج دیگر که زندگی مشترک را مختل کند مثل بیماری سارس یا ایدز.

نکته؛ ی مهمی که برای تقاضای طلاق به واسطه؛ ی عسر و حرج باید به یاد داشته باشیم، اثبات مصادیق عسر و حرج و احراز آن در دادگاه است تا قاضی را برای صدور حکم طلاق به واسطه عسر و حرج مجاب کنیم برای مثال اثبات ترک انفاق؛ که موجب تنگدستی و قرار گرفتن زن در وضعیت عسر و حرج می‌شود، با ادله؛ ی متعدد (حکم قطعی مبنی بر الزام بر تأدیه؛ ی نفقه، حکم قطعی کیفری مبنی بر ترک انفاق توسط زوج به استناد ماده؛ ی ۵۳ قانون حمایت از خانواده) امکان پذیر است. یا در خصوص موضوع عسر و حرج به واسطه؛ ی اعتیاد همسر که در بند دیگری ذکر شده است، چنانچه در این رابطه حکمی مبنی بر محکومیت زوج صادر یا پرونده؛ ی قضایی مطرح باشد یا استناد به سوابق بستری شدن زوج در کمپ؛ های ترک اعتیاد، تمامی این سوابق ادله‌ای برای اثبات عسر و حرج به خاطر اعتیاد خواهد بود. در خصوص اثبات عسر و حرج به واسطه؛ ی سوءرفتار زوج، سوابق شکایت از زوج توسط زوجه یا احکام صادره در این خصوص احراز عسر و حرج توسط دادگاه سهل؛ تر خواهد بود. زیرا برعهده؛ ی مدعی (زوجه) است تا با تمسک بر ادله؛ ی اثبات دعوی به اثبات امور موضوعی بپردازد و بتواند عسر و حرج خود را در دادگاه ثابت کند و در این بین وجود احکام قضایی و کیفری راه را برای اثبات عسر و حرج هموارتر می‌کند.

در پایان باید اضافه کنیم که در طلاق به دلیل عسر و حرج لازم نیست که پول یا مبلغی از جانب زن به مرد پرداخت شود (طلاق زن به واسطه؛ ی کراهت از شوهر با دادن مبلغی پول، طلاق خلع نام دارد) و این طلاق یعنی طلاق به واسطه؛ ی عسر و حرج از جانب مرد قابل رجوع نیست.